

شرح مکاسب

جلد چہارم

شرح بیچ

تألیف: علی محمدی

علی محمدی خراسانی.

شرح مکاسب، علی محمدی خراسانی، - قم: الامام الحسن بن علی علیہ السلام،

۱۳۸۶.

۹ مجلد.

ISBN: 978-964-7686-14-3 (ج. ۴)

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: به صورت زیر نویس

۱. انصاری، مرتضی، ۱۲۱۴-۱۲۸۱ ق. شرح مکاسب استاد محمدی

خراسانی. ۲. فقه شیعه. الف. انصاری، مرتضی، مکاسب. شرح. ب. عنوان. ج. عنوان: مکاسب.

شناسنامه کتاب

☐ نام کتاب: شرح مکاسب جلد ۴

☐ علی محمدی خراسانی

☐ ناشر: الامام الحسن بن علی علیہ السلام

☐ نوبت چاپ: اول / ۱۳۸۶

☐ تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

☐ قیمت: ۳۰۰۰ تومان

☐ چاپخانه: پاسدار اسلام

☐ صحافی: مشعر

مراکز پخش:

۰۲۵۱-۷۷۴۸۳۸۳

۰۲۵۱-۷۷۰۲۹۲۳

﴿زندگینامه شیخ انصاری ره﴾

پیش گفتار:

سخن از شیخ اعظم (ره)، استاد الفقهاء والمجتهدین است.

عجوبه ایکه حقاً از نوادر دهر محسوب می شود.

قهرمانی که جداً از نوابغ میدان فقه و اصول بشمار می آید.

انسان برجسته ایکه واقعاً و بدور از هر نوع توسع در کلامی، نمونه روشن

و مصداق بارز و مثل اعلائی از ایمان و علم و عمل دانسته می شود.

بزرگ مردی که دریچه های نوینی از عالم فقه و اصول را به روی آیندگان تا

ظهور حضرت بقیه الله الاعظم، برگشود.

قهرمان قصه ما، الحق که آئینه تمام نمای تقوی و زهد و ورع اسلامی بود.

شیخ اعظم یکی از تربیت یافتگان مکتب الهی و انسان ساز جعفرین محمد

الصادق علیه السلام است که اسلام و مکتب جعفری به وجود چنین افسران رشیدی

افتخار می کنند.

انسان کاملی که نمونه کاملی از اخلاق اسلامی بود. پرچمدار بزرگی که

آیندگان را با همه عظمتها و والاتیهای که دارند حیرت زده ساخت، مشعل دار سرافرازی که بنیانگذار شیوه استدلالی فقهی و اصولی جدیدی گشت.

و حقیقتاً او استاد همه فقهاء و مجتهدین پس از خویشتن است و همگان در کنار سفره گسترده علمی شیخ و بدو اقتداء نموده اند و هرگز فقیهی خود را از مراجعه به آراء شیخ اعظم مستغنی نمی بیند.

در خاتمه سخنی از مجتهد مجدد مرحوم آیت الله مظفر پیرامون عظمت شخصیت شیخ می آوریم.

وی در مقدمه کتاب ارزنده جامع السعادات می گوید:

این افتخار مرحوم مولی احمد نراقی را بس که شیخ اعظم یکی از شاگردان او و وی استاد شیخ بوده است.

﴿والسلام علیه یوم ولد ویوم مات ویوم یبعث حیاً﴾

با توجه به این مقدمه کوتاه، خواننده گرامی توجه دارد که سخن گفتن پیرامون شخصیت شیخ اعظم کاری بس دشوار است ولی با استمداد از روح بلند شیخ و با عنایات ویژه مولی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف کلیاتی را در این رابطه تقدیم می دارم امید آنکه تذکاری باشد برای طلاب محترم علوم دینی و دانشجویان محترم دانشگاهها.

قبلاً از انتقادات و پیشنهادات سازنده شما متشکرم.

فهرست مطالب

زندگینامه شیخ انصاری (ره)

پیش گفتار	۷
۱- بخش اول: حسب و نسب و ولادت شیخ	۹
زمان ولادت	۹
مکان ولادت	۱۰
جابرین عبدالله انصاری	۱۱
۲ و ۳- نشو و نما و علمی شیخ اعظم	۱۸
هجرت بسوی عراق	۲۱
سفرهای علمی شیخ در داخل کشور	۲۶
شیخ در بروجرد	۲۸
شیخ اعظم در اصفهان	۲۹
شیخ اعظم در کاشان	۳۲

- ۳۶..... شیخ اعظم در خراسان
- ۳۷..... شیخ اعظم در دزفول
- ۳۸..... شیخ در نجف اشرف
- ۴۲..... ۴- زعامت دینی و علمی شیخ اعظم
- ۵۲..... ۵- پاره ای از اخلاقیات شیخ اعظم
- ۵۴..... ۶- شاگردان شیخ اعظم
- ۵۶..... ۷- شیوه علمی شیخ اعظم
- ۵۸..... ۸- آثار علمی شیخ اعظم
- ۶۰..... ۹- حاشیه نویسان بر رسائل و مکاسب
- ۶۲..... ۱۰- وفات شیخ اعظم

کتاب البیع

- ۶۳..... نکاتی به عنوان مقدمه
- ۶۳..... نکته اول: «اولین عامل ملکیت، حیازت بود»
- ۶۴..... نکته دوم: «ضرورت مبادلات در زندگی بشر»
- ۶۵..... نکته سوم: «اقسام مبادلات در تاریخ بشر»
- ۶۵..... نکته چهارم: «فرق مال و ملک و تعریف آندو»
- ۶۷..... نکته پنجم: «حق و حکم و فرق آندو»
- ۶۸..... نکته ششم: «عین و دین، عین و منفعت»
- ۶۹..... نکته هفتم: «چهارچوب بحث در کتاب البیع»

فهرست مطالب ۵۹۹

تعاریف هشتگانه بیع ۶۹

۱- تعریف لغوی: «مبادله مال به مال» ۷۰

نکات این تعریف ۷۰

نکته اول: «بیع مبادله مالین است نه ...» ۷۰

نکته دوم: «اشکال و جوابی در رابطه با تعریف مزبور» ۷۰

نکته سوم: «اشکال دیگر در رابطه با تعریف و جواب آن» ۷۰

عوض در بیع اختصاص به عین ندارد ۷۵

آیا عمل حرّمی تواند عوض واقع شود ۷۸

آیا حقوق می توانند عوض واقع شوند ۷۹

الف: حقوقی که نه قابل نقل هستند و نه قابل اسقاط ۸۰

ب: حقوقی قابل معاوضه هستند ولی قابل نقل نیستند ۸۱

ج: حقوقی که قابل نقل و انتقال هستند ۸۷

آیا بیع حقیقت شرعیه است؟ ۸۹

۲- تعریف گروهی از فقهاء از بیع ۹۰

۳- تعریف مشهور از بیع ۹۱

۴- تعریف محقق ثانی ۹۳

۵- تعریف شیخ اعظم ۹۳

نکات این تعریف ۹۴

الف: کلمه انشاء «تقسیمات گوناگون انشاء» ۹۶

ب: کلمه تملیک ۹۷

- ج: کلمه عین ۹۷
- د: کلمه مال ۹۷
- اشکالهایی که بر تعریف شیخ وارد شده ۹۸
- اعتراض اول و جواب آن «مرادفت بیع و تملیک» ۹۸
- اعتراض دوم و جواب آن «بیع الدین علی من هو علیه» ۹۸
- اعتراض سوم و جواب آن «معاطات» ۱۰۰
- اعتراض چهارم و جواب آن «شراء» ۱۰۱
- اعتراض پنجم و جواب آن «استیجار عین به عین» ۱۰۲
- اعتراض ششم و جواب آن «باب هبه معوضه» ۱۰۳
- اعتراض هفتم و جواب آن ۱۰۹
- ۶- تعریف ششمی از بیع ۱۱۸
- ۷- تعریف هفتمی از بیع ۱۱۹
- ۸- آخرین تعریف بیع ۱۲۰
- نقد و بررسی سه تعریف اخیر ۱۲۰

معاطات

- تملیک قولی و فعلی ۱۴۳
- انواع معاطات در مقام تصور ۱۴۴
- بررسی چهار قسم متصور، در مقام اثبات و تصدیق ۱۴۴
- سه قول در تأثیر معاطات ۱۴۷

فهرست مطالب ۶۰۱

الف : مشهور معاطات را مفید اباحه تعریف می دانند ۱۴۷

ب : شیخ مفید معاطات را مفید ملک لازم می داند ۱۴۷

ج : علاّه معاطات بیع فاسد می داند ۱۴۸

تحریر محلّ نزاع در معاطات ۱۴۸

پیدایش مشکل بر مبنای مشهور ۱۴۸

راه حلّ محقق ثانی ۱۴۹

راه حلّ صاحب جواهر ۱۴۹

اعتراضات شیخ اعظم به توجیه محقق ثانی ۱۵۰

اعتراض اوّل ۱۵۰

اعتراض دوّم ۱۵۰

اعتراض سوّم ۱۵۰

اعتراض چهارم ۱۵۰

اعتراض پنجم ۱۵۰

اعتراض به توجیه صاحب جواهر ۱۵۱

اعتراض اوّل ۱۵۱

اعتراض دوّم ۱۵۱

اعتراض سوّم ۱۵۱

اعتراض چهارم ۱۵۱

نقل سخنان اساطین فقه درباره معاطات ۱۵۲

الف : شیخ طوسی در خلاف ۱۵۲

ب: ابن ادریس در سرائر	۱۵۶
ج: سید بن زهره در غنیة	۱۵۹
د: ابوالصلاح حلبی در کافی	۱۶۲
ه: محقق اوّل در شرایع	۱۶۳
و: علامه در تذکره	۱۶۳
ز: شهید اوّل در قواعد و فوائد	۱۶۵
نتیجه گیری از عبارات فقهاء مزبور	۱۶۶
متن سخنان محقق ثانی در جامع المقاصد	۱۶۷
قضاوت شیخ اعظم	۱۷۳
اقوال در معاطات «شش قول»	۱۸۸
رای شیخ اعظم در معاطات «ملک جایز»	۱۹۰
علامه در تحریر	۱۹۲
دو مقام از بحث در رابطه با معاطات	۱۹۵
مقام اوّل: افاده ملک	۱۹۵
دلائل مطلب	۱۹۵
دلیل اوّل: سیره مستمرّه خصوص مسلمین یا عموم عقلاء	۱۹۵
دلیل دوّم: آیه حلیّت بیع	۱۹۷
دلیل سوّم: آیه تجارت	۲۰۲
دلیل چهارم: قاعده سلطنت	۲۰۳
مناقشه در استدلالهای مزبور	۲۰۵

اثبات مدّعا از راههای دیگر	۲۱۲
الف: تبادل عرفی	۲۱۲
ب: اجماع مرکّب	۲۱۳
ج: استدلال به دو آیه بیع و تجارت به بیان دیگر	۲۱۴
سخنان کاشف الغطاء یا تأسیس فقه جدید «هشت قاعده»	۲۱۵
قاعدهٔ اوّل	۲۱۶
قاعدهٔ دوّم	۲۱۷
قاعدهٔ سوّم	۲۱۹
قاعدهٔ چهارم	۲۲۲
قاعدهٔ پنجم	۲۲۲
قاعدهٔ ششم	۲۲۵
قاعدهٔ هفتم	۲۲۶
قاعدهٔ هشتم	۲۲۸
پاسخ مرحوم شیخ از قواعد مزبور	۲۲۹
دو جواب از قاعدهٔ اوّل	۲۲۹
جواب قاعدهٔ دوّم	۲۳۷
جواب قاعدهٔ سوّم	۲۳۹
جواب قاعدهٔ چهارم	۲۴۰
جواب قاعدهٔ پنجم	۲۴۰
جواب قاعدهٔ هفتم	۲۴۴

- ۲۴۵ جواب قاعده ششم و هشتم
- ۲۴۷ (مقام دوم) یا افاده ملک لازم
- ۲۴۷ چهار قدم در این رابطه
- ۲۴۷ قدم اول
- ۲۴۸ ادله لزوم
- ۲۴۸ دلیل اول: اصالة اللزوم
- ۲۵۸ دلیل دوم: قانون سلطنت
- ۲۶۰ دلیل سوم: حدیث طیب نفس
- ۲۶۳ دلیل چهارم: ذیل آیه تجارت
- ۲۶۴ دلیل پنجم: صدر آیه تجارت
- ۲۶۶ دلیل ششم: حدیث البیعان بالخیار
- ۲۶۷ دلیل هفتم: آیه اوفوا بالعقود
- ۲۶۸ دلیل هشتم: روایات المؤمنون عند شروطهم
- ۲۶۹ نتیجه گیری از این ادله
- ۲۷۰ قدم دوم: از ادعای اجماع بر عدم لزوم از سوی جماعتی
- ۲۷۴ قدم سوم: دو بیان در وهن اجماعات مزبور
- ۲۷۶ قدم چهارم: اثبات عدم لزوم با اجماع مرکب
- ۲۷۸ جمع بندی چهار قدم در مقام ثانی
- ۲۸۱ بقى الکلام در جمله: انما يحلل الکلام ويحرّم الکلام
- ۲۸۴ چهار احتمال:

فهرست مطالب ۶۰۵

احتمال اوّل ۲۸۴

احتمال دوّم ۲۸۴

احتمال سوّم ۲۸۶

احتمال چهارم ۲۸۸

تنبيهات معاطات ۲۹۷

تنبيه اوّل «معاطات بيع است يا معاوضه مستقل» ۲۹۷

تنبيه دوّم ۳۱۸

تنبيه سوّم ۳۲۵

تنبيه چهارم ۳۳۱

تنبيه پنجم ۳۶۳

تنبيه ششم «ملزمات معاطات» ۳۷۵

۱- تلف هر دو عين ۳۷۸

۲- تلف بعض از دو عين ۳۸۱

۳- يكطرف در ذمه باشد ۳۸۶

۴- نقل لازم ۳۸۸

۵- نقل جايز ۳۹۳

۶- بيع فضولى روى مال معاطاتى ۳۹۵

۷- امتزاج با مال ديگر ۳۹۷

۸- تصرف مغير ۳۹۸

تنبيه هفتم ۴۰۲

۴۱۰	تنبيه هشتم
۴۲۸	بیه قولی یا با صیغه
۴۲۸	چارچوب بحث
۴۲۸	مقدمه مقدمه
۴۳۵	اصیل مقدمه «الفاظ بیع»
۴۳۵	۱- مواد الفاظ
۴۳۶	۲- هیئت ایجاب و قبول جداگانه
۴۳۶	۳- هیئت ترکیبیه مجموع
۴۳۶	استفاده از الفاظ صریح
۴۳۹	استفاده ظهور عرفی
۴۴۸	استفاده از مجازات و کنایات
۴۶۰	الفاظ ایجاب و قبول
۴۶۰	الفاظ ایجاب
۴۶۰	لفظ بعث
۴۶۱	لفظ شریعت
۴۶۲	لفظ مکلیت
۴۶۵	لفظ اشتریت
۴۶۹	الفاظ قبول : قلبت...
۴۶۹	قبول به لفظ بعث
۴۷۲	شروط صیغ عقود

۶۰۷	فهرست مطالب
۴۷۲	عربی بودن
۴۷۲	۱- جماعتی طرفدار اشتراط عربیت مستند
۴۷۳	دلیل اوّل بر لزوم عربیت
۴۷۳	دلیل دوّم
۴۷۳	پاسخ مرحوم شیخ از هر دو دلیل
۴۷۵	دلیل دوّم و پاسخ آن
۴۷۵	دلیل سوّم و پاسخ آن
۴۷۶	دلیل چهارم و پاسخ آن
۴۷۶	رای مرحوم شیخ عدم اعتبار عربیت است
۴۷۶	فروع
۴۷۶	فرع اوّل
۴۷۹	فرع دوّم
۴۸۰	فرع سوّم
۴۸۲	اشتراط ماضویت
۴۸۶	اشتراط ترتیب
۴۸۶	اقوال در مسأله (پنج قول)
۴۸۶	وجه اوّل
۴۸۷	ادله قول اوّل
۴۸۹	وجه ثانی
۴۹۰	ادله قوله ثانی

۴۹۲	وجه ثالث
۴۹۲	وجه چهارم مختار شیخ اعظم
۴۹۲	دو مقام از بحث :
۴۹۲	۱- راجع به خصوص بیع «طرفدار تفصیل هستند
۴۹۲	الف: الفاظی از قبیل: قبلت و رضیت
۵۰۰	ب: قبول به لفظ امر
۵۱۰	ج: قبول به الفاظی از قبیل: اشتریت و مَلِکْتُ
۵۱۹	۲- راجع به سایر عقود و ایقاعات
۵۲۷	اشترای موالات
۵۳۹	اشترای تنجیز
۵۵۱	تقسیم بندی مرحوم شیخ و تفصیل کلام
۵۵۴	قسم اول و دوم و حکم آنها
۵۵۵	قسم سوم و چهارم و احکام آندو
۵۵۶	قسم ۵ و ۶ و احکام آندو
۵۸۱	اشترای تطابق
۵۸۵	اشترای استمرار قابلیت
۵۸۵	فرع
۵۹۰	اختلاف متعاقدین